

KULTUR

Guidar fotbollsspelare i samisk kultur

KULTUR Rapparen och jolkaren Maxida Märak (bilden) är fotbollslaget Östersunds FK:s nya konstnärliga ledare, som i år ska lära sig fördjupa sig i den samiska kulturen.

- Det är väldigt roligt att få bli ihopklungad med folk som man kanske annars inte hade börjat samarbetat med, säger Märak.

Kulturredaktör: Sara Meidell 090-17 60 38 **Reporter:** Karin Bernspång 090-17 60 63 **E-post:** kultur@vk.se

AUSTRALIEN - HEMMA DOWN UNDER: DEL 3

Glesbygd måste bli begriplig

RESEREPORTRAGE. Den stora utmaningen i Australien och Sverige är att få städerna att vilja förstå hur de små orterna ska utvecklas och se ut om 20 år.

DEMOGRAFI. Små orter som kanske har varit större kommer att fortsätta vara mindre. Den utvecklingen går inte att vända. Ingen tror väl det längre? Eller hoppas.

Det verkar som att spotta i motvind, om man ska tro Dean Carson, australisk professor i demografi, nu vid Glesbygdsmedicinskt centrum (GMC) i Storuman. Carson håller i konferensen Science week i Burra, 18 mil och knappt tre timmar norr om Adelaide, regionhuvudstad i South Australia.

Bussen är liten med alla hörn runda. Vi hukar där inne och bara de som sitter vid gången kan kanske sträcka ut ett ben. Det är som en skolbuss ur en film om livet på landet på 1960-talet, och redan då är bussen med för att den minner om förr. Allt bagage åker i likaledes bullig släpvagn bakom bussen.

För sent inser vi att vi kunde ha åkt ända till Burra om vi tagit en nyare men ännu mindre buss. Den går som ringbil några dagar i veckan om bara tillräckligt många bokar sig till slutdestination Broken Hill. Dit är det fyra timmar till med buss och det var där Mad Max-filmerna spelades in. Tanken kittlar. Och som visserligen inflyttad, men ändå, Tärnäjant med god koll på Länstrafikens ringbilar i fjälltrakterna surar jag lite för att jag inte upptäckt Broken Hill-bussen ...

"Stanna inte för länge i Adelaide. Jag vill inte att du missar det riktiga Australien", mejlar Dean Carson.

Efter något dygn i Burra litar jag på honom. Viss glesbygds-

kompetens har vi också glädje av här. Lanthandeln är en mix av Hamrebys i Dikanäs och Slussforsboas, inget konstigt. På ojämnt asfalterade gator mitt i byn kan man kasta studsboll, bilisterna är beredda. Har man inte själv wifi-router i stugan sitter man utanför grannens och surfar.

I november kom Settlements at the edge, en forskarsammanställning om att livet i glesbygd långt från städerna faktiskt inte är living on the edge. Också samhällen bortom periferin förändras, ja, utvecklas!

I stället för att växa frågar sig små orter, enligt Dean Carson, en av redaktörerna, "hur kan vi bevara vår egen röst och samtidigt förbli demografiskt anpassade till vår miljö?"

Vår egen röst! Hör på det alla samhällsplanerare! De små orterna långt borta i Australien, Sverige, Kanada och Island vill bli lyssnade till och respekterade på riktigt, inte omhändertagna.

Till konferensen Science week kommer bland andra nyzeeländarna som kör land och rike runt med en operationsbuss. Det verkar vara en trailer, ungefär som den Bilprovningen kommer och vecklar ut i Tärnaby var fjärde vecka.

I den mobila operationssalen gör de planerade operationer på lands- och glesbygd i Nya Zeeland. Specialistläkare flyger ut och sjuksköterskor från trakten assisterar, vidareutbildning ingår. Staten betalar, regionala sjukhus vars operationssalar blir sidsteppade ogillar. Patienterna får bästa möjliga vård så nära hemma som det bara går.

Tidig glesbygd utanför Mount Bryan, några mil från Burra, South Australia.

Dean Carson, professor i demografi.

Tänk att det går! Vem är i centrum? Vems centrum?

Glesbygdsutveckling handlar alltså inte om att vända de demografiska kurvorna uppåt igen. De allra flesta orter och trakter bortom pendlingsavstånd kommer att vara små och mindre än i dag. Men de finns ju!

Den stora uppgiften, enligt Dean Carson, är att utveckla dem, att klura ut hur de ser ut om 10-20 år och få städerna att kunna och vilja förstå. Precis som vi på vischan lär oss om och respekterar urbaniseringsens vedermödor i den andra änden.

Vem flyttar till små orter och varför? Det kommer vi att veta mer om om några år när forskaren Ana Vuin fördjupat sig i frågan med fokus på Latikberg, Järvsjöby och Dalasjö, Burra och Peterborough samt de kroatiska öarna Korcula och Lastovo.

Vuin är också knuten till GMC i Storuman och hon kan redan säga att utbildade kvinnor utgör största andelen av inflyttarna till öarna i Dubrovnik-Neretvas län. Intervjuer visar att de vill bidra till förändring och utveckling av samhället dit de flyttar.

Och så pratar hon om den stora skillnaden mellan "adjustment" och "adaptation", skillnaden mellan de som inte kan fås att stanna och att samhälle och inflyttare vill att de ska stanna. Ungefär.

Här finns något att lära! Framtiden fortsätter. Också i små orter och utanför i periferin. Tanken hisnar.

Kan man och vill man påverka eller flyttar bara folk som de själva vill?

Det visar sig att läkarstudenterna inte tror att de klarar av att jobba i glesbygd förrän de har gjort praktik där en peri-

Konstvetaren Sue Michael.

” I staden är det ofta människor som pratar med människor om människor och mänskligt. Det blir som på låtsas. Jag saknar platsen och dess påverkan då.